

До спеціалізованої Вченої ради Д 55.051.01
Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України

В І Д З И В

офіційного опонента про дисертаційну роботу

Лабунської Світлани Віталіївни

**«Методологічні засади управління витратами
інноваційної діяльності підприємства:
аспекти економічної безпеки»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності).

Актуальність теми дисертації, мета і задачі дослідження

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки України згідно із світовими тенденціями розвитку соціально-економічних відносин у провідних ринкових країнах вимагає прискорення впровадження інновацій у всі сфери економічної діяльності, застосування гнучких організаційних форм і структур управління, ефективного використання економічних ресурсів, підвищення результативності господарських процесів на всіх рівнях. Зазначимо, що в умовах нестійкого розвитку національної економічної системи, що є наслідками зовнішніх та внутрішніх економічних та геополітичних факторів, структурних диспропорцій та деструктивних чинників, українські підприємства стикаються зі зростанням економічних загроз з боку зовнішнього та внутрішнього середовища за всіма процесами господарчої діяльності, але особливої уваги потребує процес інноваційних впроваджень, який сам по собі характеризується підвищеною ризиковістю. Нерівномірний розвиток, відсутність взаємоузгодженості та злагодженості функціонування внутрішніх систем управління діяльністю підприємств, як правило, викликані відсутністю чіткої ієрархії в загальній організаційній структурі системи менеджменту та недостатньо розвинутою системою економічної безпеки суб'єктів

господарювання. З цих позицій проблема узгодженої взаємодії системи управління інноваційною діяльністю, витратами на її здійснення та системою забезпечення економічної безпеки підприємств, є безумовно актуальною.

Подальший розвиток методологічного базису, обґрунтування та розробка методичних підходів щодо вирішення цієї проблеми, згідно з умовами і особливостями сьогодення, є важливою задачею, вирішення якої має важливе наукове значення, а також практичну цінність і нагальність. Саме ці обставини зумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження. Її підтверджує також зв'язок з пріоритетними напрямками фундаментальних наукових досліджень, що виконувалися за науковими планами Харківського національного економічного університету та Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАУ за п'ятьма науково-дослідними та прикладними темами, в яких Лабунська С.В. приймала участь як керівник та відповідальний виконавець.

Незважаючи на те, що проблеми інноваційної економіки та питання забезпечення безпеки господарських процесів мають ґрунтовні здобутки та поширення в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених, широке коло теоретичних і прикладних проблем залишається нерозв'язаним, до яких належать:

- уточнення теоретичного підґрунтя ефективного управління інноваційними процесами взагалі та витратами інноваційної діяльності зокрема, забезпечення ефективного взаємопов'язаного функціонування всіх підсистем загальної системи менеджменту підприємства;
- розвиток наукового контенту і змістовно - сутнісного розуміння визначення «інноваційної діяльності» та «економічна безпека підприємства», ґрунтуючись на вимогах реалій сьогодення;
- обґрунтування методологічних підходів до обрання напрямку інноваційного розвитку підприємства;
- формування методологічних підходів до ідентифікації та вартісної оцінки об'єктів управлінського впливу в системі управління витратами інноваційної діяльності підприємства (СУВІД);

- уточнення функціонального впливу з боку системи економічної безпеки підприємства(СЕБП) на інші управлінські підсистеми загальної системи менеджменту підприємства та розробки пропозицій щодо побудови організаційного механізму СЕБП, який задовольняв би потреби інноваційного розвитку суб'єкту господарювання;
- формування науково-практичних рекомендацій щодо оцінки стійкості системи економічної безпеки під час впровадження інноваційних змін на підприємстві та інші.

Автор даного дослідження запропонував своє бачення шляхів розв'язання цих нагальних для здійснення інноваційного розвитку підприємства та управління витратами інноваційної діяльності, враховуючи економічну безпеку їх впровадження, проблем, достатньо обґрунтувавши їх засобами і технологіями сучасних методів пізнання, що знайшло відображення у меті дисертаційної роботи, яку повністю розкривають поставлені задачі.

Широке коло розроблених у дисертації науково-методологічних підходів та розв'язаних практичних завдань дозволяє стверджувати про комплексність дослідження, що є його безумовною перевагою і підтверджує досягнення поставленої мети.

Аналіз обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та відповідність поставленій меті дослідження

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційному дослідженні Лабунської С.В., підтверджується їх базуванням на роботах провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, всебічному аналізі інституціонального середовища інноваційної діяльності в Україні, статистичному аналізі результатів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Автор роботи коректно і обґрунтовано використав економіко-математичні методи згідно з об'єктом і предметом дослідження, що підтверджує об'єктивність результатів дисертаційного дослідження.. Їх достовірність підтверджується використанням достатніх за обсягом та

спрямованістю статистичних даних: по-перше, на рівні України в цілому, її регіонів, галузей,; по-друге, на рівні промислових підприємств трьох галузей: хімічної, машинобудування та металургійної . В дисертації проведені розрахунки за результатами обстеження показників діяльності більш ніж 80 промислових підприємств. Такий значний обсяг фактичної інформації дозволив автору узагальнити практику діяльності промислових підприємств, співставити її із здобутками теорії та забезпечити достовірність висновків і рекомендацій, які мають як прикладне, так і науково-теоретичне значення. Про це свідчить їх впровадження в роботу промислових підприємств та наукових установ, що підтверджується відповідними актами.

Відмітимо, що представлене дисертаційне дослідження відзначається комплексним та цілісним підходом до розв'язання поставленої мети. Серед розробок автора, які мають наукову значущість та практичну цінність, на нашу думку, слід відмітити наступні.

В першому розділі роботи слід відзначити глибину теоретичного опрацювання парадигмального підґрунтя проведення дослідження та формування методологічних засад розв'язання проблеми. Так автором було проаналізовано та структуровано процес отримання наукового знання з висвітленням логіко - об'єктивного та когнітивного підходів до його отримання та зроблено висновки про ступінь їх поєднання. На рівні розв'язання конкретного завдання наукового економічного дослідження системний та структурний спосіб пізнання мають бути доповнені діатропним способом мислення, який дозволяє по-новому інтерпретувати існуюче методологічне знання та отримані емпіричні результати його апробації, що в свою чергу визначає подальші напрямки його оновлення, роблячи пізнавальний процес безперервним (п.1.1,с.27-32).

Слід відзначити глибину аналізу проведеного автором, щодо особливостей та наукових характеристик основних сучасних парадигм економічних досліджень, що дозволило угрупувати та структурувати основні їх положення задля використання в розв'язанні проблеми ефективного управління інноваційними процесами з позицій оптимізації витрат діяльності та забезпечення безпеки їх впровадження вітчизняними суб'єктами господарської

діяльності.(п.1.2 с.38-52 та Додаток А с.473-475). З цих позицій вважаємо достатньо обґрунтованим авторській підхід до формування методологічного базису дослідження, який в роботі структуровано на парадигмальну основу та концептуальні основи дослідження (пп1.3-1.4, с.54-91 та п.2.1с. 95-122).

У другому розділі роботи найбільшу зацікавленість викликають розроблені автором підходи щодо розгляду принципів побудови та функціонування системи економічної безпеки, в процесі впровадження інновацій. Серед найбільш вагомих результатів слід відзначити запропоновану в роботі послідовність впровадження заходів, що забезпечують ефективну діяльність механізму СЕБП підприємства (п.2.2, рис 2.5,с.136-140) та розробку загальної схеми організаційного механізму управління цією системою, на принципах різомічного підходу до його побудови. Слід погодитися з висновком автора, що структурна організація СЕБП найбільш вдало реалізується в межах проектно-орієнтованої системи управління, що дає можливість підприємству обирати за різними проектами різні типи стратегії поведінки запобігання загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища, яка розглядається у загальному сенсі комплексної поведінкової стратегії, що базується на параметричній та структурній адаптації суб'єкта господарювання. Це дозволило авторові уточнити функції управління в СЕБП, виокремивши функції самоорганізації та самозбереження системи, які дозволяють виконати окрему місію щодо забезпечення захисту проактивної стратегії підприємства, спрямованої на подальший інноваційний розвиток підприємства (п.2.2.с.142-145).

На нашу думку, методологічно значущою, в контексті розвитку теоретичних засад економічної безпеки підприємства, є запропонована автором схема функціонування механізму управління СЕБП(п.2.3,с.150). У той час як розроблений на її підґрунті алгоритм функціонування механізму СЕБП має практичну спрямованість та може бути використаний промисловими підприємствами для організації ефективного захисту всіх видів господарських процесів, у тому числі й інноваційних (п.2.3.с.152-155).

Серед найбільш значущих з науково-методологічних розробок представлених в третьому розділі по-перше відзначимо висновок про наявність

також ланцюгових ефектів, які притаманні процесу впровадження інновацій. Ланцюговий ефект проявляється в тому, що окреме нововведення стимулює та обумовлює нововведення в інших частинах економічної системи будь якого рівня як то загальнонаціональний рівень так і рівень окремого підприємства. У разі системного та послідовного впровадження інновацій, економічна ефективність інноваційної діяльності примножується, і навпаки – здійснення інноваційних процесів на епізодичній основі нівелює позитивний ефект нововведень і має руйнівний вплив на керовану підсистему системи управління інноваційною діяльністю підприємства. Тому як на загальнонаціональному рівні так і на рівні суб'єктів господарювання для забезпечення ефективності їх впровадження інноваційні процеси мають носити безперервний характер. По-друге, означений підхід дозволив авторіві в подальшому дослідженні розробити методику та довести розрахунково існування взаємопов'язаних ефектів під час впровадження інноваційних проектів на підприємстві. Слід погодитися з висновком автора, що такі ефекти мають синергетичні ознаки впливу на загальну інноваційну спроможність підприємства.(п.3.1 с.183-185 та 6.2.с.391-404).

Четвертий розділ роботи, на нашу думку, характеризується ґрунтовним аналізом та подальшим розвитком методологічних основ системних вимог щодо побудови предметно - орієнтованих систем управлінського впливу загальної системи менеджменту підприємства(п.4.2, с.257-259).

Методично обґрунтованим та таким, що характеризується певними елементами наукової новизни, в напрямку подальшого уточнення, ідентифікації та оцінки об'єктів управлінського впливу в СУВІД є авторський підхід до уточнення визначення витрат інноваційної діяльності підприємства. (п.4.1,с.233-238 та с.239-247, табл4.1-4.4).

В п'ятому розділі роботи слід звернути увагу на авторський підхід щодо поєднання , шляхом введення інтегрального адитивного показника інноваційної спроможності, характеристик ресурсної, організаційної, структурної складових щодо реалізації інноваційних проектів зі складовою можливістю їх втілення в

контексті забезпечення економічної безпеки інноваційних бізнес-процесів. Саме останню складову, на думку автора, слід визначати здатністю системи економічної безпеки протидіяти деструктивним чинникам та загрозам, що виникають в процесі комерціалізації інновацій. Таку здатність в роботі запропоновано оцінювати за допомогою запасу міцності системи, що є дуже цікавим та містить елементи міждисциплінарного підходу до вирішення проблеми.(п.5.3 с.345-354).

Шостий розділ роботи дисертанта присвячений практичній апробації запропонованих методик вибору напрямку інноваційного розвитку суб'єкту господарювання та розробці підходів до сценарного моделювання. Слід відзначити коректність використаного в роботі математичного апарату, який містить в собі елементи динамічного моделювання, завдяки застосуванню канонічного аналізу, для обґрунтування моделей взаємопов'язаного впливу у часовому просторі структурованих множин, що визначають складові інноваційної спроможності, а саме ресурсного інноваційного потенціалу підприємства та інноваційних бізнес-можливостей.(п.6.2,с.378-380).

Значущим з погляду на можливість застосування є й практичні рекомендації щодо розробки сценаріїв впровадження окремих інноваційних проектів, з урахуванням їх опосередкованого впливу на інші показники впровадження інновацій, що безумовно призводить до зміни показника інноваційної спроможності. (п.6.2 с.380-404). Доцільним є й запропонований автором підхід до використання моделювання розвитку подій за певним сценарієм на підґрунті використання нейронних мереж, що дає можливість реалістично спрогнозувати розвиток подій за результатами впровадження певного виду інновацій.(п.6.3,с.411-417).

Отже, аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і рекомендацій а також автореферату та публікацій, дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Структура дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та встановленим завданням за для її досягнення. Об'єкт і предмет дослідження відповідають темі та меті дослідження та розкривають його логіко-змістовну сутність.

Основні наукові результати, що одержані автором, та їх новизна

Наукова новизна результатів, отриманих автором в ході дисертаційного дослідження, полягає в удосконаленні методологічних підходів щодо забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємства з урахуванням вимог забезпечення економічної безпеки останнього, в контексті розгляду питань розробки науково-практичних рекомендацій щодо ефективного управління витратами інноваційної діяльності. Серед найбільш значущих результатів, необхідно відмітити наступні розробки автора, що формують елементи новизни дослідження.

Результат 1 В роботі обґрунтовані концептуальні основи формування механізму дії системи економічної безпеки, що спрямований на забезпечення сталого інноваційного розвитку суб'єкту господарювання на підґрунті поєднання стратегії параметричної та структурної адаптації та застосування проактивної стратегії попередження майбутніх загроз в межах різомічного підходу щодо побудови організаційного механізму СЕБП (п.2.2-2.3,с.142-157, дисертації та с.4 та с. 12-13 автореферату).

Результат підтверджено публікаціями:

1. Лабунська С. В. Концепція побудови системи економічної безпеки підприємства в процесі інноваційної діяльності / С. В. Лабунська // Проблеми економіки. – 2014. – №4. – С. 282–289;
2. Лабунська С. В. Інноваційна діяльність підприємства як фактор ризику та умова зміцнення його економічної безпеки / С. В. Лабунська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. – Львів : Вид-во «Львівська політехніка», 2012. – № 725. – С. 297–304.

Наукова новизна полягає у тому, що отриманий результат, є методологічно значущим, з точки зору застосування системності в розгляді функціонального прояву з боку впливу СЕБП на інші підсистеми підприємства у взаємозв'язку із системою управління інноваційною діяльністю та управління витратами підприємства. Запропонована автором архітектура СЕБП розглядається як підґрунтя загальної системи менеджменту. Окрім того,

автором зроблено висновок, що система економічної безпеки реалізує, поряд з іншими управлінськими функціями, функцію самозбереження, яка з одного боку спрямована на забезпечення функціонування системи, а з іншого - функціонування загальної системи менеджменту підприємства як бізнес-одиниці загалом, та окремих управлінських підсистем, у тому числі СУВІД, зокрема. Практична значущість отриманого результату полягає у розробці автором, на основі сформованих концептуальних підходів, алгоритму дії механізму СЕБП, що дозволяє підприємствам, що впроваджують запропоновані підходи, більш чітко зорієнтуватися під час їх впровадження.

Результат 2. Вперше запропоновано визначення інноваційної спроможності підприємства на підставі оцінки трьох складових: рівнів ресурсного інноваційного потенціалу, інноваційних бізнес-можливостей та запасу міцності системи економічної безпеки підприємства. (п.4.3. с.275-280 дисертаційної роботи та с.4,с.19-20 автореферату).

Наукова новизна отриманого результату полягає у методології поєднання цих складових шляхом побудови декомпозиційної моделі для їх оцінки та використання цього показника в якості драйвера подальшого інноваційного розвитку та обрання пріоритетного виду інноваційних перетворень щодо впровадження.

Результат підтверджено публікаціями:

1. Лабунська С. В. Концептуальні підходи до оцінки інноваційної спроможності підприємств / С. В. Лабунська // Управління розвитком. – 2011. – № 21 (118). – С. 84–89.

Доведеність результатів ґрунтується на великому масиві фактичних даних, про показники діяльності промислових підприємств (всього автором обстежено діяльність більш ніж 80 підприємств в розрізі галузей та регіонів), а також на використанні математичного апарату, методів аналізу і синтезу та логічного узагальнення отриманих результатів (п.6.1 с.368-371, Додатки Н-Т2, с.554-615).

Результат 3. Вперше обґрунтовано і запропоновано методологію визначення рівня стійкості системи економічної безпеки на підґрунті оцінки запасу міцності системи. Слід погодитися з логіко- сутнісним навантаженням цього показника, який запропоновано визначати як різницю між значенням

досягнутого та мінімально припустимого рівнів економічної безпеки суб'єкта під час здійснення інноваційних перетворень. Такий підхід автора спирається на розуміння економічної безпеки підприємства як відсутності загроз його існуванню та фінансово-господарській діяльності. Таким чином, ефективність функціонування СЕБП під час впровадження інновацій полягає у створенні сприятливих умов діяльності підприємства шляхом зменшення руйнівного впливу з боку носіїв загроз зовнішнього та внутрішнього середовища і залежить від спрямування достатнього обсягу витрат на забезпечення стійкості цієї системи (п.5.3,с.348-351, дисертації та с.23 автореферату).

Наукова новизна обґрунтованих та і запропонованих методологічних підходів полягає у визначення інтегрованих показників рівнів економічної безпеки (досягнутого підприємством на момент впровадження інновації та припустимого в процесі впровадження), які враховують особливості процесів комерціалізації інноваційних перетворень за видами інновацій. Запропонована методика базується на розмежуванні загроз безпеки діяльності за окремими стадіями процесу господарської діяльності, що мають визначальне значення для кожного окремого виду інновацій

Результат оприлюднено в таких наукових роботах:

- 1.Лабунська С. В. Концепція побудови системи економічної безпеки підприємства в процесі інноваційної діяльності / С. В. Лабунська // Проблеми економіки. – 2014. – №4. – С. 282–289;
- 2.Лабунська С. В. Підхід щодо формування показника інноваційної спроможності в загальній системі економічної безпеки підприємства / С. В. Лабунська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 39. – С. 55–59.

Результат доведено глибинним аналізом теоретичних здобутків вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, дослідженням практичної діяльності підприємств машинобудівної, хімічної та металургійної галузей промисловості, з використанням адекватного математичного апарату, методів експертного аналізу та логічного угруповання.

Результат 4. Удосконалено теоретичні положення щодо формування властивостей системи управління витратами інноваційної діяльності підприємства стратегічного рівня , шляхом виокремлення системних характеристик як цілісність , модульність, параметрична сформованість,

когерентність, адаптивність, стійкість, функціональна організованість та інструментальна визначеність, що дозволяє сформувати ефективний механізм функціонування системи.(п.4.2 с.256-259 дисертаційної роботи та с.16-17 автореферату)

Наукова новизна результату полягає в подальшому розвитку методологічних основ застосування положень системної парадигми дослідження для подальшого розвитку підсистем управління діяльністю підприємств, з розмежуванням горизонтів управлінського впливу на об'єктну площину. Це дозволило авторові уточнити функціональний прояв з боку системи управління витратами інноваційної діяльності підприємства, що формує наступний науковий результат (**Результат5**), який є суттєвим, на наш погляд в дослідженні.

Результат опубліковано у роботах:

1.Лабунська С. В. Управління витратами інноваційної діяльності підприємства: методологія та практика : монографія / С. В. Лабунська. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 352 с.

2.Лабунська С. В. Підходи до побудови системи управління витратами інноваційної діяльності підприємства / С. В. Лабунська // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9, Ч. 1. – С. 189–192

Результат доведено дослідженням практичної діяльності підприємств промисловості зі застосуванням методів експертного аналізу та статистичної обробки отриманих даних, теоретичних здобутків вітчизняних і зарубіжних учених-економістів.

Результат 5. Удосконалено методологічне підґрунтя формування системи управління витратами інноваційної діяльності, у тому числі запропоновано уточнення теоретико - практичних підходів до ідентифікації та оцінки витрат інноваційної діяльності, як об'єктів управлінського впливу (п.4.1,с.234-247 роботи, с.16-17 автореферат та доповнення існуючих функцій в системі СУВІД функцією моніторингу інформаційного простору , та регуляторною функцією (п.4.3,с.261-268 дисертаційного дослідження , с. 5 автореферату).

Наукова новизна результату полягає у методологічному обґрунтуванні умов сталого інноваційного розвитку суб'єкту господарювання на підґрунті здійснення безперервного інформаційного моніторингу середовища функціонування , у тому числі визначення реальних та потенційних загроз

комерціалізації інновацій, як процесів, що відрізняються підвищеною ризиковістю. Такий підхід дає можливість забезпечити оперативну адекватну реакцію СУВІД на слабкі сигнали деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища з метою попередження їх руйнівних дій. Цікавим з позицій, як методологічного так і практичного застосування є запропонований автором розгляд регуляторної функції у підфункціях алокаційного розподілу ресурсу в середині системи управління витратами інноваційної діяльності та функції самоорганізації, що дає можливість оптимально керувати інноваційним ресурсом та спрямовувати інноваційні можливості підприємства в оптимальні напрямки інноваційного розвитку враховуючи вимоги забезпечення економічної безпеки інноваційних процесів.

Пріоритетність результату підтверджено публікацією матеріалів у одноосібній монографії автора:

1. Лабунська С. В. Управління витратами інноваційної діяльності підприємства: методологія та практика : монографія / С. В. Лабунська. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 352 с.

Доведеність результату ґрунтується на результатах дослідження практичної діяльності підприємств промисловості України, публікацій провідних учених-економістів.

Результат 6. Набув подальший розвиток контенту економічної безпеки. Зокрема, автором уточнено визначення економічної безпеки підприємства з урахуванням особливості його застосування щодо безпеки інноваційної діяльності. Слід погодитися з підходом автора до розуміння економічної безпеки підприємства як комплексної категорії, «... що характеризує допустимий рівень наявних загроз у поєднанні взаємообумовлених складових: стану ресурсного потенціалу підприємства (стала складова), здатності системи менеджменту протидіяти впливу деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища в процесі управління (перша динамічна складова), можливостей реалізації інноваційної стратегії підприємства щодо впливу на існуючі подразники та формування сприятливих умов його функціонування у майбутніх періодах (друга динамічна складова)».(п.2.2.с. дисертації та с.11 автореферату).

Наукова новизна міститься у підходах автора до з одного боку

розмежування окремих складових змістовного змісту розглянутої категорії, для окремої оцінки ризиковості на стадії обрання та під час впровадження проекту, з іншого- узагальнення комплексної оцінки, що залучає оцінку майбутніх загроз та перспектив захисту майбутньої майбутньої діяльності економічної підприємства.

Результат опубліковано у наступних роботах:

1. Лабунська С. В. Концепція побудови системи економічної безпеки підприємства в процесі інноваційної діяльності / С. В. Лабунська // Проблеми економіки. – 2014. – №4. – С. 282–289.

2. Лабунська С. В. Інноваційна діяльність як умова ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства / С. В. Лабунська // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 8–9 листопада 2012 р.). – Харків : ФОП Александра К. М.; ВД «ІНЖЕК», 2012. – С. 61–73.

Доведеність даного результату полягає у використанні досліджень провідних вчених і практиків з проблем економічної безпеки, результати яких опубліковані, а також застосуванні методів структурно-логічного аналізу.

Результат 7. Удосконалено формування концептуальної основи сучасної парадигми економічних досліджень, що мають бути використані при розв'язанні проблеми управління витратами інноваційної діяльності з урахуванням вимоги забезпечення економічної безпеки підприємства (п.1.3,с.54-68 та п 1.4,с.69-92 тексту роботи, с.8-9 автореферату).

Наукова новизна результату полягає в пропозиціях щодо побудови методології дослідження на основі використання таких економічних парадигм як системна, синергетична, інформаційна та інституціональна.

Результат опубліковано у роботах:

1. Лабунська С. В. Гносеологічні основи економічних досліджень. Проблеми управління інноваційними витратами підприємства / С. В. Лабунська // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр.; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Харків, 2012. – Вип. 1 (15), Ч. 2. – С. 128–142.

20. Лабунська С. В. Формування методологічної та онтологічної парадигм управління інноваційною діяльністю підприємства / С. В. Лабунська // Бизнес Информ. – 2012. – № 11. – С. 68–71.

Результат доведено використанням методів логічного узагальнення. аналізу і синтезу, посиланнями на результати дослідження відомих зарубіжних

і вітчизняних учених.

Результат 8. Удосконалено теоретичні засади оцінки ресурсного інноваційного потенціалу, що на відміну від існуючих передбачає оцінку його складових за напрямками наявності та ефективності використання. (п.5.1 с.300-344 дисертаційної роботи та с.21 автореферату).

Наукова новизна отриманого результату містить методологічну та практичну складову. Перша визначається запропонованим автором підходом до матричного згортання складових, що визначають векторні спрямованості пріоритетного інноваційного розвитку суб'єкту господарювання, а з іншого боку дає підґрунтя для визначення обсягу витрат необхідних задля доведення рівня потенціалу до вимог впровадження певного проекту, що дає можливість обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Практична складова стосується можливості застосування розробленого підходу на практиці з метою позиціонування власних можливостей інноваційного розвитку суб'єктами господарювання . Слід відзначити широку апробацію представлену в дослідженні означеної методики, легкість та зрозумілість її застосування в практичній діяльності промислових підприємств.

Пріоритетність результату доведено наступними публікаціями:

1. Лабунская С. В. Комплексная оценка и анализ инновационного потенциала промышленных предприятий / С. В. Лабунская // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 3. – С. 102–112.
2. Лабунська С. В. Управління витратами інноваційної діяльності підприємства: методологія та практика : монографія / С. В. Лабунська. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 352 с. (20,5 друк. арк.)
3. Лабунська С. В. Перспективи управлінського обліку: організаційно-економічний механізм як основа ефективної операційної діяльності підприємства: монографія / С. В. Лабунська, Ю. Д. Малярєвський, Л. В. Безкоровайна. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. – 164 с. *Особисто авторові належать: п. 1.3 «Роль управлінського обліку в забезпеченні ефективної операційної діяльності підприємства» (с. 46–51) та п. 3.1 «Визначення та обґрунтування напрямків управління витратами підприємства з метою досягнення запланованих результатів діяльності підприємства» (с. 93–111).*

Результат доведено дослідженням практики роботи промислових підприємств України, розрахунками відповідних показників, використанням методу експертної оцінки, статистичного та кореляційного аналізу, методів логічного узагальнення, аналізу і синтезу.

Результат 9. Дістав подальшого розвитку науково - методичний підхід

щодо прогнозування результатів динаміки зміни показника рівня інноваційної спроможності підприємства на основі використання сценарного моделювання вибору інноваційних проектів.(п.6.3, с.408-418 дисертаційної роботи та с.27-28 автореферату).

Наукова новизна полягає у використанні методу моделювання на основі застосування нейронних мереж для отримання реалістичного прогнозу розвитку подій. Останнє базується на здатності нейромережових моделей вирішувати неформалізовані завдання врахування впливу різних видів інновацій на складові інтегрального показника інноваційної спроможності і є ефективним інструментом прогнозування динаміки його зміни за результатами інноваційних перетворень.

Результат підтверджено такими публікаціями:

1.Лабунська С. В. Методологічні підходи до оцінювання та аналізу впливу взаємопов'язаних факторів на інноваційну спроможність підприємства (мова оригіналу – англ.) / С. В. Лабунська // Економіка розвитку. – 2014. – № 4 (72). – С. 105–110.

2. Labunska S. V. Neural network models for forecasting industrial enterprises innovation capacity / S. V. Labunska // Modern problems of regional development : collection of scientific articles published on the results of the International scientific and practical conference, October 27–28, 2014. – Academic publishing house of the agricultural university Plovdiv, Bulgaria (Болгарія). – 2014. – Vol. 1. – P. 235–239.

Результат доведено посиланнями на наукові роботи провідних учених-економістів, застосуванням сучасних методів множинного кореляційного аналізу, канонічного аналізу, методів моделювання на основі нейронних мереж, побудовою моделей апроксимації динаміки зміни економічних показників.

Результат 10. Дістали подальшого розвитку теоретичні засади щодо виявлення та оцінки системних причинно-наслідкових взаємозв'язків складових показника інноваційної спроможності підприємства, що викликають додаткові ефекти під час впровадження певного виду інновацій (п.6.2 с.408-418 дисертації та с.25 автореферату).

Наукова новизна результату полягає у запропонованому автором підході, що базується на використанні економетричних моделей, побудованих на основі канонічного аналізу, що дозволяє виявити й оцінити додатковий ефект, який має синергетичні ознаки.

Результат опубліковано у таких роботах:

1. Лабунська С. В. Використання моделей канонічного кореляційного аналізу під час оцінки інноваційної спроможності суб'єктів господарювання / С. В. Лабунська // Моделювання регіональної економіки: збірник наукових праць. – Івано-Франківськ : Плай, 2014. – № 1 (23). – С. 40–50.

2. Лабунська С. В. Методологічні підходи до оцінювання та аналізу впливу взаємопов'язаних факторів на інноваційну спроможність підприємства (мова оригіналу – англ.) / С. В. Лабунська // Економіка розвитку. – 2014. – № 4 (72). – С. 105–110.

Результат доведено посиланнями на наукові роботи провідних учених-економістів, застосуванням сучасних методів математичного апарату, зокрема використанням методів канонічного аналізу та аналізу динамічних рядів.

Детальний аналіз всіх положень наукової новизни, висновків і рекомендацій дисертації дозволяє зазначити наступне: вони відповідають вимогам щодо обґрунтованості, достовірності, новизни, опублікування, є самостійними здобутками автора, мають як наукову, так і практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження

Незважаючи на досить високий науковий рівень розробки теоретико-методологічних підходів та методичних положень, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, що формують загальне позитивне враження від роботи Лабунської С.В., необхідно відмітити деякі недоліки і дискусійні питання, які суттєво не впливають на позитивний висновок про роботу.

1. На нашу думку, немає доцільності виокремлювати системну та синергетичну парадигми в самостійні методологічні платформи дослідження, оскільки переважна більшість економічних систем є відкритими динамічними системами, яким притаманні синергетичні явища, тому положення синергетики, що визначено автором (п.1.3 положення 6-8, с.65-69, Додаток А с.481-482 та табл.1 с.9 автореферату) слід віднести до системної парадигми економічного дослідження.

2. Слід було б провести поглиблений аналіз стану захищеності вітчизняних підприємств, для чого проаналізувати загальний рівень інституціонального середовища в Україні, наприклад спираючись на дані обстежень зарубіжних фахівців, зробити аналіз бізнес-рейтингу України за складовими, оскільки останнє є віддзеркаленням стану зовнішнього середовища функціонування підприємств. Тим більше, що до джерел, які

містять подібну інформацію, дисертант звертався під час оцінки інноваційності вітчизняної економіки (Наприклад дані Світового Економічного форуму п.1.4.с.71-75 та п.3.2 с.190-191).

3. Не зрозумілим, за результатами пропозицій автора, залишається питання організації дії механізму економічної безпеки на підприємствах (наприклад малого чи середнього бізнесу), які не мають чіткого структурного виокремлення системи економічної безпеки в загальній системі менеджменту та які не створюють відповідну самостійну організаційну одиницю системи управління. (п.2.2, с.139, рис 2.5, етап 7 та с.143, рис 2.6 дисертаційної роботи та с.12-13 автореферату).

4. На нашу думку, при визначенні показника інноваційної спроможності слід було б зробити уточнення, що це є рівневий показник (всі складові, які включені до його складу представлені рівневими значеннями). Такого ж уточнення потребує й показник запасу міцності , оскільки характеризує інтегральний показник рівня економічної безпеки (п.5.3,с.349 дисертації та с.23 автореферату). Окрім того, в роботі слід було б більш розгорнуто представити методику оцінки обсягу та впливу загроз(п 5.3,с.345-348 дисертації) за результатами обстеження їх виникнення під час впровадження різних видів інновацій (результати проведеної оцінки представлено в Додатку С табл.С1-С5, с.591-603).

5. В ході визначення впливу та обсягу внутрішніх та зовнішніх загроз за процесами діяльності, доцільним був би аналіз їх взаємного впливу. Крім того, слід було б навести склад деструктивних чинників, які проаналізовано для виявлення та оцінки загроз діяльності підприємства. (п.5.3с.345-360 дисертаційної роботи ,с.23 автореферату).

6. В ході проведення канонічного аналізу з метою оцінки впливу узагальнюючих показників складових інноваційної спроможності, автором зроблено висновок, про наявність часового лагу щодо прояву зміни запасу міцності системи економічної безпеки по відношенню до змін показників інноваційно потенціалу та інноваційних бізнес - можливостей (п.6.2

с.380 дисертації). У загальному розумінні, за стабільних умов функціонування національної економічної системи, слід з цим погодитися, але в умовах кризових явищ, що характеризують сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні, спостерігається пришвидшення процесів зміни умов функціонування суб'єктів господарської діяльності та прояву дії загроз зовнішнього і, як слідство, внутрішнього середовища. Тому під час оцінки адитивного інтегрального показника інноваційної спроможності підприємств, за результатами впровадження інноваційних перетворень, (п.6.2 с. 385-398 та табл.6.7 с.399-402), слід враховувати взаємопов'язані зміни, що викликає комерціалізація певного інноваційного проекту на всі складові інноваційної спроможності, включаючи рівень запас міцності СЕБП.

7. В запропонованій автором моделі оптимізації інноваційних витрат, слід було б більш чітко визначити розмежування показника загальної цільової функції відповідно до пріоритетних результатів, що обрані за мету, на відповідному часовому проміжку оперативної діяльності підприємства (п.4.3, с.287-288 дисертації та с.18 автореферату);

8.3 тексту роботи незрозуміло, чому саме 6 з 86 обстежених автором підприємств було вибрано для побудови моделей прогнозування рівня інноваційного потенціалу, та інноваційних бізнес-можливостей на основі часових рядів і чи вважає автор за необхідне розширити виборку підприємств. (п.6.3 табл.6.10 с.410 та с.27 автореферату);

9. За результатами проведеного кластерного аналізу автором обґрунтовано уточнення вербально числової шкали оцінки економічної безпеки, яка базується на методиці Дж. Харінгтона (п.5.3, с.351-359 дисертаційної роботи та с.23 автореферату) З метою розширення описових властивостей запропонованої методики отримані в ході дослідження кількісні значення інтегрального показника рівня економічної безпеки запропоновано трансформувати в вербальні терміни, що з одного боку, має практичне значення, бо дає можливість підприємствам обґрунтування прийняття управлінських рішень, а з іншого - є методологічно вагомим , бо застосовано

автором для доведення зв'язку між економічною безпекою та інноваційною активністю підприємств. Тому не зрозумілим є підхід автора до не віднесення цього результату до пунктів наукової новизни, що визначають уточнення існуючої методології з обраної проблематики.

В цілому зазначені зауваження не впливають на висновок про достатньо високий рівень дисертаційної роботи та її відповідності вимогам.

**Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів,
можливі шляхи їх використання**

Дисертаційна робота містить науково – методологічні підходи до вирішення проблеми ефективного управління витратами інноваційної діяльності промислового підприємства з урахуванням аспектів забезпечення економічної безпеки інноваційних процесів за сучасних умов структурно-інноваційних перетворень економіки. Обґрунтовані та запропоновані автором методологічні підходи, методичні положення, висновки і пропозиції мають теоретичну цінність та практичну значущість.

Методичні положення дисертаційного дослідження впроваджені в роботу семи промислових підприємств, органів місцевого управління, дослідних установ та Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, що підтверджено відповідними довідками і актом впровадження. Цей факт свідчить про їх практичну спрямованість, цінність і доцільність подальшого розповсюдження і використання в роботі промислових підприємств, науково-дослідних установ, та в навчальному процесі.

**Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових
фахових виданнях**

Ознайомлення з публікаціями, авторефератом, дисертаційною роботою дозволяє зробити висновок про те, що робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 щодо докторських дисертацій за сутністю, достовірністю, обґрунтованістю, ступенем наукової новизни, обсягом, структурою і оформленням.

За структурою робота містить вступ, шість розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності та містить достатню кількість наочних засобів візуалізації отриманих в ході дослідження результатів,

Зміст автореферату й основні положення дисертації, висновки та пропозиції є ідентичними.

Автореферат повністю відображає зміст дисертації і розкриває сутність основних положень наукової новизни, дозволяє сформулювати повне уявлення про здобутки роботи. Самостійність роботи автора підтверджують наведені в авторефераті публікації, які в переважній більшості є самостійними. До їх складу входять: одна одноосібна монографія, 5 монографій у співавторстві, 26 статей у фахових виданнях, у тому числі у наукових періодичних виданнях інших держав. Крім того, висновки і рекомендації дисертації містяться у 12 матеріалах і тезах доповідей на конференціях. Всі висунуті на захист положення наукової новизни опубліковані. Загальний обсяг опублікованих праць, що належить особисто авторіві, – 49,02 ум. друк. арк. Таким чином, публікації результатів дисертаційного дослідження є достатніми за кількістю і обсягом, а також повно висвітлюють сутність та результати проведеного дослідження. Матеріали кандидатської дисертації при проведенні представленої роботи автором не використовувалися.

Загальний висновок про дисертаційне дослідження

Дисертаційне дослідження Лабунської Світлани Віталіївни є актуальною, самостійною, завершеною і цілісною науковою роботою, що містить положення наукової новизни, які мають наукове і прикладне значення щодо вирішення проблеми ефективного управління витратами інноваційної діяльності з урахуванням аспектів економічної безпеки.

Дисертація Лабунської С.В. за змістом та якістю теоретичних і методологічних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи

виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Результати дисертаційної роботи пройшли достатню апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, вони належать особисто авторові, а їх зміст відповідає меті дослідження і вирішеним задачам.

Практичну значущість здобутків дисертації підтверджують документи про їх впровадження у роботу промислових підприємств наукових установ та вищих навчальних закладів.

Узагальнюючи означене можна зробити висновок про те, що дисертація Лабунської С.В. на тему: «Методологічні засади управління витратами інноваційної діяльності підприємства: аспекти економічної безпеки» за своїм змістом відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Лабунська Світлана Віталіївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу фінансової безпеки
Національного інституту стратегічних
досліджень при Президентові України

Л.Г. Шемаєва

Підпис офіційного опонента

доктора економічних наук,
професора, Шемаєвої Л.Г.
засвідчую:

Перший заступник директора

Національного інституту стратегічних
досліджень при Президентові України,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
Заслужений діяч науки і техніки України

О.С. ВЛАСЮК